

บทที่ 7

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง "ท่าทีของสื่อมวลชนต่อโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย" ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อค้นหาว่าสื่อมวลชนมีท่าทีต่อการเสนอข่าวโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ. อย่างไร (ลักษณะท่าทีของสื่อมวลชน ที่มีต่อการเสนอข่าวโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ.) และสื่อมวลชนได้ใช้วิธีการอย่างไร ในการแสดงท่าทีในช่วงเวลาดังกล่าว สำหรับการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์สื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องโดยตรง และกลุ่มบุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีชื่อเสียงในสาขาสื่อมวลชน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการคัดค้านการก่อสร้างเขื่อน ส่วนเนื้อหาในสื่อมวลชน ผู้เขียนได้รวบรวมจากแฟ้ม รวบรวมข่าวจากสื่อมวลชนของ กพผ. เป็นหลัก และหนังสืออื่น ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ค้นคว้ามาประกอบการพิจารณาให้สมบูรณ์ที่สุด ซึ่งมีรายละเอียดอยู่ในส่วนบรรณานุกรม โดยนำข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ และจากเอกสารสิ่งพิมพ์มาศึกษาวิเคราะห์ประกอบกัน เพื่อให้ได้คำตอบตามเป้าหมายที่วางไว้ การวิจัยครั้งนี้ไม่มีสมมุติฐานวางไว้ในเบื้องต้น จะเป็นการศึกษาถึงลักษณะของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา และนำมาตีความตามความหมายที่เป็นอยู่ และใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบการพิจารณาทั้งแนวคิดเรื่อง การวางตำแหน่งสินค้า และทฤษฎีการกำหนดวาระ การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลใช้เวลาไม่นานนัก เนื่องจากผู้วิจัยปฏิบัติงานอยู่ในฝ่ายประชาสัมพันธ์ของ กพผ. จะใช้เวลามากก็ตอนช่วงการสัมภาษณ์ที่ต้องนัดหมาย และใช้เวลาติดตามมากเป็นพิเศษ ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้เวลาประมาณ 2 เดือน จึงจะรวบรวมข้อมูลและเขียนรายงานเป็นผลการวิจัยได้สำเร็จ

ผลการศึกษาการวิจัย

จากกรณีศึกษาโครงการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจน แก่งกรุง และปากมูล ดังกล่าว สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ ท่าทีของสื่อมวลชนจากเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ ที่ได้นำเสนอ สู่ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. สื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ คัดเลือก หรือกำหนดประเด็นเนื้อหาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในแง่ประเด็นข่าว ในส่วนที่สร้างอารมณ์ เป็นจุดขายประเด็นหลักในการเสนอข่าว ซึ่งผู้วิจัยพบว่ามาจากปัจจัยเหล่านี้

1.1 กลุ่มอนุรักษ์ หรือฝ่ายค้าน เป็นผู้สร้างปัจจัยให้เกิดความสมบูรณ์ในองค์ประกอบสำคัญของข่าว จากการเคลื่อนไหวคัดค้านด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถสร้าง หรือจุดประเด็นข่าวใหม่ ๆ ได้อยู่เรื่อย ๆ สอดคล้องกับธรรมชาติการทำงานของสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ที่มีความต้องการและจุดมุ่งหมายในการเสนอข่าว เพื่อธุรกิจหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะพิจารณาได้จากการคัดเลือกประเด็นข่าว ในรายละเอียดของแต่ละเขื่อน ที่มีน้ำหนักของจุดขายในการเสนอข่าวที่แตกต่างกัน ดังนี้

1.1.1 การคัดเลือกประเด็นข่าวเขื่อนน้ำโจน มีจุดขายที่มีความสมบูรณ์ในองค์ประกอบสำคัญของการเป็นข่าว ทั้งผลกระทบของพื้นที่ป่าไม้ที่กว้างใหญ่ ประเด็นคัดค้านที่สร้างผลกระทบทางลบให้กับโครงการมากมาย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งแร่ โบราณคดี หรืออารยธรรม กลุ่มคัดค้าน มีทุกระดับชนชั้น ตั้งแต่พนักงานเมือง นักศึกษา จนถึงชาวบ้าน นักวิชาการในแขนงต่าง ๆ ที่น่าเชื่อถือ มีการตื่นตัวของกระแสสังคม เพื่อการอนุรักษ์ ในระดับประเทศ และการแทรกซ้อนของปัญหาการเมือง

สิ่งเหล่านี้ ทำให้มีประเด็นที่แตกต่าง ในการสร้างจุดขาย เพื่อการเสนอข่าวได้เรื่อย ๆ ความเคลื่อนไหวของกลุ่มบุคคลที่ตัดด้านก็มีหลายกลุ่ม ทำให้มุมมองในการเสนอข่าวถูกสับเปลี่ยนไปตามการสร้างข่าวของกลุ่มต่าง ๆ การเสนอข่าว เชื่อน้ำใจ จึงเป็นข่าวที่มีการเสนอข่าวได้ยึดเยื้อยาวนาน

- 1.1.2 ส่วนการคัดเลือกประเด็น เสนอข่าว เชื้อนแก๊งกรุงและเชื้อนปากมูลนั้น แม้จะกำหนดประเด็นในการเสนอข่าวการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเช่นกัน แต่ก็ยังเป็นประเด็นที่มีน้ำหนักของจุดขายในเรื่องการอนุรักษ์น้อยกว่า เพราะเชื้อนทั้งสองแห่งเป็นเชื้อนที่เล็กกว่า และส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่น้อยกว่า ตลอดจนจุดเริ่มของการตัดด้านก็ได้เคลื่อนไหว จากในส่วนกรุงเทพฯ แต่จะเริ่มจากในท้องที่ที่จะสร้างเชื้อน พลังของมวลชนจึงไม่รุนแรงเท่าครั้ง เชื่อน้ำใจน ทั้งฝ่ายสนับสนุนก็มีใช้ กพผ. ฝ่ายเดียว แต่ยังมีรัฐบาล พรรคการเมือง ส่วนราชการจังหวัดในท้องที่นั้น ๆ อีกด้วย น้ำหนักของการแตกประเด็นข่าว หรือความสนใจในเนื้อหาของข่าวจึงมีระดับน้อยกว่า เชื่อน้ำใจน
- 1.2 การเสนอข่าวที่จับประเด็นข่าว ในส่วนที่สร้างอารมณ์ หรือการขยายความของเหตุการณ์ เพื่อสนองความต้องการ โดยสัญชาตญาณของตลาดผู้อ่านที่สนใจเรื่องร้ายมากกว่าเรื่องดี จึงทำให้การเสนอประเด็นข่าวในการสร้างเชื้อนต่อกล้าถึงเรื่องร้ายมากกว่าเรื่องดี จนส่งผลถึงภาพพจน์เชิงลบของโครงการก่อสร้างเชื้อนอื่น ๆ ในอนาคต

2. สื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ พยายามที่จะนำเสนอข่าวโครงการก่อสร้าง เขื่อนพลังน้ำของ กพผ. โดยคำนึงถึงคุณธรรมในการทำงานวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ควบคู่ไปกับความอยู่รอดของธุรกิจ แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้ การดำเนินธุรกิจหนังสือพิมพ์ได้แปรรูปมาเป็นอุตสาหกรรมข่าวมากขึ้น จึงมีปัจจัยแวดล้อมที่ทำให้การเสนอข่าวมีความสมบูรณ์น้อยลง และมุ่งหวังเพื่อการค้าในตลาดข่าวสารมากขึ้น การเสนอข่าวการก่อสร้าง เขื่อน ไม่ว่าจะ เป็นเขื่อนไหนก็ตาม ความสนใจในประเด็นข่าวที่นำเสนอจึงจับประเด็นข่าวในแง่ของการเสนอขายข่าว ได้ตามกระแสการอนุรักษ์ของคนในสังคมเป็นสำคัญ แม้รัฐบาลจะอนุมัติให้สร้าง เขื่อนแล้วก็ตาม แต่ถ้ากระแสการคัดค้านยังไม่ยุติ สื่อมวลชนก็ยังให้ความสนใจปัญหาการคัดค้าน ที่จะนำเสนอต่อไปซึ่งมักจะเบี่ยงเบนเป็นภาพลบของ เขื่อนมากกว่าภาพบวก

3. ลักษณะและรูปแบบในการเสนอข่าว โครงการก่อสร้าง เขื่อนพลังน้ำของ กพผ. พิจารณาได้ดังนี้

3.1 ที่มาของข้อมูล เป็นขั้นตอนแรกที่สื่อมวลชนได้รับข้อมูลที่จะนำมาเสนอต่อผู้รับสาร ที่มาของข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ จะมีอิทธิพลต่อทิศทางของ เนื้อหาในการนำเสนอในแง่ของการสนับสนุน หรือการคัดค้าน ความถูกต้อง หรือความสำคัญตลอดจนการคัดเลือกประเด็นข่าวที่เสนอ

นักข่าวจะสามารถได้ข้อมูลจาก 2 ลักษณะ คือ มีผู้อื่นที่เกี่ยวข้องนำมาให้ และสื่อมวลชนหาข้อมูลจากเหตุการณ์ข่าวด้วยตนเอง ซึ่งนักข่าวนิยมได้ข้อมูลจากผู้อื่นนำมาให้มากกว่า เนื่องจากข้อมูลโครงการก่อสร้าง เขื่อนเป็นข้อมูลทางวิชาการ มีความสลับซับซ้อน ต้องมีพื้นฐานของความเข้าใจ นอกจากนี้ฝ่ายอนุรักษ์ก็มักจะเป็นผู้แถลงข่าวให้ข้อมูลเสียเองมากกว่า แต่การหาข้อมูลจากสื่อมวลชนด้วยตนเองนั้นจะเป็นในกรณีเกิดการชุมนุมประท้วง ซึ่งบางครั้งการส่งข่าวจากนักข่าวภูมิภาค ในท้องที่เกิดเหตุการ์ณ อาจเกิดอคติได้ ถ้านักข่าวภูมิภาคนั้นเป็นนักอนุรักษ์ เพราะบางครั้ง

นักข่าวภูมิภาค มาจากการว่าจ้างคนท้องถิ่นให้มารายงานข่าวมิใช่ นักสื่อสารมวลชน อาชีพแต่สวมบทบาทอื่นด้วย

3.2 การนำเสนอข้อมูล เมื่อมีข้อมูลเรียบร้อยแล้ว สื่อมวลชนมีวิธีการนำเสนอในหลายรูปแบบดังนี้ คือ ข่าว บทความ สก๊อบพิเศษ คอลัมน์ซุบซิบ บทนำ คอลัมน์ตอบปัญหา โดยลักษณะของข่าวจะเป็นรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่มีการเสนอทัศนคติโดยตรงของผู้เขียนลงในเนื้อหา แต่ในความจริงแล้ว การใช้ถ้อยคำ ส่วนวงการพาดหัว ขยายเนื้อความของเหตุการณ์ซึ่ง โดยแท้จริงแล้วก็เป็นส่วนที่ นักข่าวสอดแทรกความรู้สึกของตนลงไปด้วย หรือไม่ก็เป็นการสร้างจุดขายจากสำนวนเขียนข่าว ซึ่งโดยมากแล้ว เรื่องการก่อสร้าง เขื่อนพลังน้ำของ กพผ. มักนำเสนอในรูปแบบของข่าวหน้า 1 ส่วนบทความ จะสะท้อนให้เห็นถึงการแสดงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ในการชี้แนะ แสดงทัศนคติในประเด็นปัญหาต่าง ๆ หรือการตีความวิเคราะห์ปัญหาให้สาธารณชนรับรู้ โดยจะมีความถี่ในการนำเสนอที่มากก็ช่วงใกล้ลงมติ ส่วนคอลัมน์ซุบซิบจะเป็นการเสนอเนื้อหาอย่างต่อเนื่องในทุกช่วง ส่วนรูปแบบอื่น ๆ ก็มีอยู่ประปราย

สรุปได้ว่าท่าทีของสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ที่มีต่อ โครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ. ทั้ง 3 โครงการนั้น มีลักษณะเหมือนกันคือ มีท่าทีคัดค้านการก่อสร้างเขื่อน เพื่อมุ่งจะตอบสนองความต้องการของประชาชนกลุ่มเป้าหมายหลักทางการตลาด ที่มีความสนใจร่วมกันต่อการเสนอเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก หรือ เรื่องที่ส่งผลกระทบต่อส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่กำลังตื่นตัว และได้รับความสนใจไปทั่วโลก ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ทางธุรกิจสื่อสิ่งพิมพ์นั่นเอง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำเสนอข้อมูล

เมื่อเริ่มแรกที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา โครงสร้างงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณาว่า ท่าทีของการเสนอข่าว การสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ. นั้น สื่อมวลชนเป็นผู้กำหนด แต่เมื่อเข้ามาสัมผัสและวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างแท้จริงแล้ว พบว่ามีใช้สื่อมวลชนเป็นผู้กำหนดท่าทีแต่เพียงปัจจัยเดียว แต่ท่าทีในการเสนอข่าวเรื่องเขื่อนพลังน้ำ ยังได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกด้วย สื่อมวลชนเป็นเพียงปัจจัยร่วมปัจจัยหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อท่าทีในการเสนอข่าวเรื่องเขื่อน แต่มิใช่ท่าทีที่เกิดขึ้น จะเป็นผลมาจากสื่อมวลชนเป็นผู้กำหนดแต่ผู้เดียว แต่สื่อมวลชนจะมีอิทธิพลเด่นชัดในการควบคุม และกำหนดประเด็นข่าวที่จะเสนอ ซึ่งต่อไปนี้ผู้วิจัยจะรายงานสรุปถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการนำเสนอข่าว ในรูปแบบและเนื้อหาที่หลากหลาย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ สื่อมวลชนที่เกี่ยวข้อง อาทิ นักข่าว บรรณาธิการ และผู้มีประสบการณ์ด้านสื่อมวลชน รวมถึงการวิเคราะห์เนื้อหาจากหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ พบว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการนำเสนอข่าวในกรณีนี้มีดังนี้

1. นโยบายของหนังสือพิมพ์ ; หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะมีแนวคิดในการเลือกเสนอข่าว และนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้วิเคราะห์เนื้อหาจากหนังสือพิมพ์ และพบว่าการนำเสนอข่าวโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของกพผ. ซึ่งถือเป็นข่าวหนัก คือข่าวด้านเศรษฐกิจและพลังงาน แต่ปรากฏว่าได้รับความสนใจที่จะนำเสนออยู่ในหนังสือพิมพ์หลายฉบับด้วยความสำคัญของข่าวเท่าเทียมกัน คงจะเป็นเพราะข่าวเรื่องเขื่อน แม้จะเป็นข่าวหนัก แต่มีเนื้อหาในเรื่องของความโต้แย้ง อารมณ์และการโต้ตอบที่จะเสนอข่าวในแบบสะท้อนอารมณ์ได้ดี การนำเสนอข่าวเรื่องเขื่อนจึงไม่ได้มีความแตกต่างกันในหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับเลย แต่จะมีความแตกต่างในรูปแบบของการนำเสนอ ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์เนื้อหาประเภทข่าวหนักรูปแบบที่นำเสนอจะมีลักษณะ เป็นบทความ จดหมายถึงบรรณาธิการ หรือสื่อบูชาข่าวมากกว่าหนังสือพิมพ์เนื้อหาประเภทข่าวเบา ซึ่งมักจะเสนอเนื้อหาเป็นการรายงานข้อเท็จจริงมากกว่า การเสนอความคิดเห็น หรือทัศนะต่อประเด็นปัญหา

2. ผู้นำเสนอเนื้อหา ; ผู้นำเสนอเนื้อหาในที่นี้ได้แก่ นักข่าว (ผู้เขียนข่าว) คอลัมน์นิสต์ และบรรณาธิการข่าว แต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ในการคัดเลือกสิ่งที่จะเป็นข่าว (GATEKEEPER = ผู้รักษาประตู) และกำหนดประเด็นในการเสนอ (AGENDA-SETTER = ผู้กำหนดวาระ) โดยนักข่าวคนเดียวอาจกระทำทั้ง 3 บทบาท หรืออาจแบ่งแยกหน้าที่กันไปตามโอกาส ความเหมาะสม หรือระบบการทำงานของแต่ละสำนักพิมพ์ ผู้นำเสนอเนื้อหาที่มีอิทธิพลต่อการนำเสนอข้อมูลทั้งในส่วนที่เป็นรูปแบบ และเนื้อหา สำหรับรูปแบบนั้น ผู้นำเสนอเนื้อหาแต่ละคนจะมีรูปแบบในการนำเสนอเนื้อหา เฉพาะตัว คือนักข่าวหน้าหนึ่งต้องนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบของข่าวหน้าหนึ่ง และนักวิจารณ์ เช่น คอลัมน์นิสต์ต่าง ๆ ย่อมนำเสนอแนวคิดของตนไปในรูปแบบบทความวิจารณ์ เป็นต้น

ผู้นำเสนอเนื้อหา มีบทบาทที่เด่นชัดในส่วนของเนื้อหาที่บรรจุอยู่ในข่าว สารสาระ ที่คนได้นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ กล่าวคือ ในแง่ของสำนวนภาษาที่ใช้การพิจารณาถึงความสำคัญของเนื้อหา, การจับประเด็นข่าว หรือทัศนคติต่อเรื่องราวที่เขียนถึง พิจารณาจากเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ที่ทำการศึกษาพบว่า การเสนอข่าวเรื่อง เชื้อน หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จับประเด็นข่าวในการนำเสนอ จากปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการสร้าง เชื้อน ซึ่งส่งผลให้เกิดประเด็นข่าวอื่น ๆ ตามมา แต่นำหนัก ความสำคัญของข่าวที่จะเน้น ก็ต้องขึ้นอยู่กับทัศนคติส่วนตัวที่มีต่อเรื่องที่เขียนด้วย ถ้าเป็นนักข่าวสิ่งแวดลอม ผู้นำหนักในการเสนอข่าวจะมุ่งไป เพื่อปกป้องรักษาธรรมชาติ จากการปลอดเชื้อนเช่น บทความ "ค้านเชื้อนทำร้ายสัตว์ป่า" (วรพจน์ ณ นคร, คุณภาพชีวิต, ไทยรัฐ 25 กันยายน 2532:5) ซึ่งเป็นนักข่าวสิ่งแวดลอม มีทัศนคติเชิงลบ ต่อการสร้างเชื้อนทำร้ายทรัพยากรธรรมชาติหรือคอลัมน์สนับสนุนการสร้าง เชื้อน (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมทย์, ซอยสวนพลู, สยามรัฐ 14 กุมภาพันธ์ 2533:3) ดังนั้น ผู้นำเสนอเนื้อหาจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการนำเสนอข้อมูลในทิศทางต่าง ๆ

3. ความสนใจของตลาดผู้อ่าน : ธรรมชาติของมนุษย์โดยทั่วไป มักจะให้ความสนใจในเรื่องที่อยู่ ในความสนใจของสังคม (HUMAN INTEREST) หรือสิ่งที่ผิดจากเหตุการณ์ธรรมดา ซึ่งโดยปกติแล้วก็จะเป็นเรื่องร้ายมากกว่าเรื่องดี ข่าวเรื่องเขื่อนให้ภาพในความหมายเชิงลบ ทั้งผลจากการสร้างเขื่อน และพฤติกรรมการประท้วงของฝ่ายค้าน ดังนั้น ข่าวเรื่องเขื่อนจึง เป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจจากประชาชน สิ่งนี้ได้รับค้ำยันนัยจากสื่อมวลชน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์มาโดยสื่อมวลชนท่านหนึ่งซึ่ง เกี่ยวข้องกับการทำข่าวเรื่องเขื่อน ได้กล่าวว่า เป็นธรรมชาติของการเสนอข่าวสาร..... ความเจริญอกงาม กับความสูญเสียนี้ ความเข้าใจในการที่จะเป็นข่าวสารมันต่างกัน ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงการประท้วง เติบขบวน หรือการทะเลาะกันระหว่างคู่อริ หนังสือพิมพ์จะให้ความสนใจ เสนอเป็นข่าวสำคัญ เนื่องด้วยสิ่งเหล่านี้อยู่ในความสนใจของผู้อ่าน

4. บุคคลผู้เป็นข่าว : หลายๆ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มีความสำคัญที่จะเสนอเป็นข่าว เพราะบุคคลในข่าวเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง หรือมีบทบาทสำคัญเกี่ยวข้องกับช่วงเวลาในเหตุการณ์นั้น ๆ หรือเรียกได้ว่าเป็นผู้นำเสนอ (PRECENTER) ที่จะ เป็นจุดขายในการเสนอข่าวได้ดี ในกรณีปัญหาโครงการก่อสร้างเขื่อนของ กฟผ. บุคคลที่จะเป็นผู้นำเสนอ ในการเสนอข่าว มีอยู่ด้วยกันหลายกลุ่ม ดังนี้

ผู้นำกลุ่มฝ่ายอนุรักษ์, นักการเมืองที่เกี่ยวข้อง, คณะรัฐมนตรีโดยเฉพาะ นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่รับผิดชอบ กฟผ. และผู้ว่าการ กฟผ. ดังตัวอย่างจากในหนังสือพิมพ์หลาย ๆ ฉบับ

"เกษม ยังกร้าวเขื่อนน้ำโจน" (ข่าวสด 8 ตุลาคม 2528:1)

"อาตมิ ให้อรัฐใกล้เกลี่ยเรื่องขัดแย้งป่าไม้-ไฟฟ้า" (ไทยแลนด์ 22 พฤษภาคม 2525:1)

"อนุวรรตน์ อุณหภูมิห้องพิมพ์ด้านเขื่อนแก่งกรุง" (มติชนรายวัน 27 มีนาคม 2533:1)

จากการพาดพิงจะเห็นได้ว่า ความสำคัญของบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของการทำให้มีการเสนอข่าว แม้บางครั้ง เนื้อของข่าวจะไม่มีรายละเอียดในความสำคัญก็ตาม

5. การเคลื่อนไหวในกิจกรรมของการอนุรักษ์ ; พฤติกรรมของฝ่ายด้านมีการเคลื่อนไหวสร้างตัวให้เป็นข่าวอย่างต่อเนื่อง และรู้จักจังหวะเวลา ที่จะเล่นข่าวตามกระแสเหตุการณ์หลายรูปแบบ อาทิ บวช อดข้าว เผาบัตร เผาหุ่น สิ่งเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้น สอดคล้องกับช่วงเวลาหรือสถานการณ์ที่เหมาะสม ถูกต้อง นั่นคือสามารถสนองความต้องการของธุรกิจหนังสือพิมพ์ ได้ทันกาล ข่าวนั้นก็จะมีควมสำคัญได้รับการนำเสนอ

6. สภาพสังคม หมายถึง บริบททางสังคมที่อยู่แวดล้อม กับการเสนอข่าวโครงการก่อสร้างเขื่อนของ กฟผ. ในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้แก่ สภาพธุรกิจการตลาดของหนังสือพิมพ์ การเมือง การแข่งขันด้านการเสนอข้อมูลข่าวสาร ลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ข่าวสารต่าง ๆ ในช่วงนั้น ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัย ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องต่อการนำเสนอข้อมูล เรื่อง เขื่อนพลังน้ำ พิจารณาจากช่วงใดถ้ามีกระแสของเหตุการณ์ข่าวอื่นสำคัญกว่า หรือเด่นกว่าข่าวเรื่อง เขื่อนพลังน้ำ ก็จะมีบทบาทในการเสนอน้อยลง เนื่องด้วยคนในสังคมกำลังให้ความสนใจ ต่อข่าวใหญ่อื่นไปแล้ว ดังตัวอย่าง ช่วงการคัดค้านเขื่อนปากมูลจากกลุ่มอนุรักษ์ ภายหลังที่ คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้สร้างเขื่อน ไม่ได้ได้รับความสนใจในการนำเสนอเท่าที่ควร เนื่องจากช่วงนั้นมีข่าวเรื่องการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ที่เป็นข่าวใหญ่ที่เด่น และสำคัญในการนำเสนอมากกว่า หรือปัญหาการเมืองในส่วนการดำเนินงานของรัฐบาล ต่อประเด็นปัญหาเรื่องเขื่อนเนื่องด้วยปัญหาการคัดค้านโครงการก่อสร้างเขื่อน เป็นปัญหาใหญ่ที่รัฐบาลเองก็ไม่สามารถแก้ไขได้ ต้องหลีกเลี่ยงการให้คำตอบในเรื่องนี้ จากการตั้งกรรมการ

พิจารณาเพิ่มเติมหรือการเลื่อนกำหนดเวลาการตัดสินใจออกไป ซึ่งการแก้ปัญหาเช่นนี้ของรัฐบาลนำไปสู่การเสนอข่าววิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาล ในรูปแบบของบทความและบทวิเคราะห์เพิ่มมากยิ่งขึ้น

ข้อจำกัดของการศึกษาวิจัย

ข้อจำกัดของงานวิจัยครั้งนี้ มีหลายข้อที่อาจทำให้ผลการวิจัยไม่ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ได้ครบถ้วน ซึ่งในบทสรุปผู้วิจัยต้องการเสนอให้ทราบถึงข้อจำกัดอีกบางประการที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาในครั้งนี้คือ

1. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มิได้สำรวจและศึกษาข้อมูลตั้งแต่การเริ่มต้นคดีดำเนินจนถึงสิ้นสุด เนื่องจากบางโครงการฯ เป็นระยะเวลาชานาน และขณะนี้ยังไม่สิ้นสุดข้อมูลจึงยังไม่หยุดนิ่ง ผู้วิจัยจึงยึดหลักเกณฑ์เมื่อคณะรัฐมนตรีอนุมัติโครงการ เป็นช่วงเวลาสิ้นสุดการศึกษาข้อมูล

2. สื่อมวลชนที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ เน้นเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์เนื่องจากพบว่าสื่อหนังสือพิมพ์ มีข้อมูลให้ศึกษามากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ จึงทำให้ขาดหายสื่อมวลชนไปหลายแขนง เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ หรือแม้แต่ การ์ตูน เนื่องจากมีปริมาณมากและกระจัดกระจาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อโทรทัศน์และวิทยุ ไม่ได้มีการบันทึกเทป หรือวีดีโอเก็บเอาไว้ ทำให้ไม่มีข้อมูลในส่วนดังกล่าว จากมูลเหตุที่เสนอมาแสดงให้เห็นว่าการวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถครอบคลุมสื่อมวลชนทุกแขนง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานของรัฐ

1. หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำ ควรตระหนักถึงความเข้าใจในธรรมชาติ การปฏิบัติงานของสื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ ในแง่ของลักษณะการปฏิบัติงาน และขั้นตอนในขบวนการผลิต ในอันที่จะสื่อสารส่งผ่านข้อมูลเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด และความเข้าใจ เกี่ยวกับโครงการพัฒนาแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้า โครงการต่าง ๆ อย่างถูกต้อง มีจังหวะที่รวดเร็ว ฉับไว ถูกช่วงเวลา และเหมาะสมกับสถานการณ์ และความเป็นไปตามกระแสความต้องการของข่าวในสังคม โดยให้สอดคล้องกับสภาพการทำงานของสื่อหนังสือพิมพ์ อันจะยังผลให้มีโอกาสที่เนื้อหาเหล่านั้นจะปรากฏให้สาธารณชน ได้รับรู้ เข้าใจ และได้แสดงความคิดเห็น ได้อย่างกว้างขวาง การตัดสินใจด้วยข้อมูลที่ถูกต้องจะเกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้โครงการนั้นได้รับความร่วมมือจากประชาชน และสามารถดำเนินโครงการต่อไปได้อย่างราบรื่น

2. ปัญหาอีกประการหนึ่งที่พบ ในการวิจัยจากการสัมภาษณ์ในขณะเก็บข้อมูล นั่นคือ ความต้องการข้อมูลข่าวสารในการแก้ไขประเด็นปัญหาต่าง ๆ ขาดความชัดเจนและไม่ตรงเป้าหมายของประเด็นข่าว ที่สื่อมวลชนต้องการ หรือประเด็นที่กำลังอยู่ในความสนใจของประชาชน ตลอดจนความรวดเร็วในการส่งผ่านข้อมูลไปตามที่สื่อมวลชนร้องขอ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายประชาสัมพันธ์ ของหน่วยงานนั้น ๆ ที่จะต้องจัดการเลือกสรร และเรียบเรียงข้อมูลให้ตรงประเด็น กระชับ ชัด ถูกต้อง และง่ายต่อการเข้าใจแก่สื่อมวลชน เพื่อจะได้นำไปถ่ายทอดสู่ประชาชนต่อไป ซึ่งอาจทำได้โดย การแถลงข่าวอย่างฉับพลันทันที ที่มีปัญหาเกิดขึ้น หรือผลิตข่าวแจกที่ชี้แจงข้อสงสัย หรือปัญหาอย่างตรงจุด ไม่อ้อมค้อม

3. จากข้อสังเกตในขณะทำงานวิจัย พบว่าบทบาทของการให้ข่าวจากแหล่งข่าว ที่เป็นผู้บริหารสูงสุด ในช่วงสำคัญของเหตุการณ์ ที่เป็นปัญหามี อิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจเลือกหรือกำหนดวาระนำเสนอข่าวจากสื่อมวลชน

4. จัดทำแผนและกิจกรรมประชาสัมพันธ์เชิงรุกผ่านสื่อมวลชน โดยพิจารณาถึงกลุ่มเป้าหมายสาธารณชนทั่วไป ที่มีใช้เพียงกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบเท่านั้น ด้วยการเตรียมการเผยแพร่ข่าวสารแก่ประชาชน ตั้งแต่ก่อนเริ่มโครงการจนสิ้นสุดโครงการแต่เนิ่นๆ เพื่อให้ทราบข้อมูล และวิธีการดำเนินงานอย่างถูกต้องเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาในการแก้ไขภายหลังได้ นอกจากนี้ควรจัดทำโฆษณาสถาบัน (ADVERTISING CAMPAIGN) เพื่อสร้างภาพพจน์ (CORPERATE IMAGE) ของหน่วยงานในตำแหน่งใหม่ให้กับสาธารณชน จากภาพของการทำลายเป็นการสร้าง และใช้สื่อโทรทัศน์ในรูปแบบของการสื่อสารทางอ้อม ผ่านรายการประเภทละคร เพื่อให้การศึกษาและโน้มน้าวสาธารณชนให้เข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญ และผลประโยชน์ของการสร้างเขื่อน

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

1. การศึกษาวิจัยเรื่อง "ท่าทีของสื่อมวลชน" ควรติดตามวิเคราะห์ถึงผลของผู้รับสารจากท่าทีที่สื่อมวลชนมีต่อโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำ เพื่อให้การวิจัยสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. การศึกษา "ท่าที" ควรพิจารณาถึงปัจจัย หรือตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท่าทีของสื่อมวลชนโดยละเอียดก่อนแล้ว จึงมุ่งมาศึกษาท่าทีของสื่อมวลชนเฉพาะไป

3. เรื่องท่าทีของสื่อมวลชน ควรศึกษาถึงกลยุทธ์ของการสร้างข่าวจากกลุ่มฝ่ายด้าน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมว่ามีลักษณะอย่างไรจึง เป็นผลให้สื่อมวลชนเสนอเรื่องราวเผยแพร่ออกสู่สาธารณชนอย่างสม่ำเสมอ

4. การศึกษา "ท่าที" ของสิ่งต่าง ๆ ควรเลือกใช้ระยะเวลาในการศึกษาท่าทีของเรื่องใดในเวลาที่ไม่เป็นอดีตนานเกินไป เนื่องจากการศึกษาวิจัยที่ได้มาจากการสัมภาษณ์จะได้ไม่ทั่วถึงและครบถ้วน

5. การวิจัยครั้งต่อไปในเรื่องท่าทีของสื่อมวลชนควรศึกษา "สื่อมวลชน" ให้ครบถ้วนและครอบคลุมทุกชนิด เพื่อนำมาเปรียบเทียบท่าทีต่าง ๆ ของสื่อมวลชนหลากชนิดว่ามีลักษณะอย่างไรบ้าง และด้วยวิธีการอย่างไร เนื่องจากคำว่า "สื่อมวลชน" โดยตัวของมันเองมีความหลากหลายอยู่แล้ว จึงน่าจะพิจารณาให้ครบถ้วนด้วย

6. บริบททางสังคม เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่น่าจะวิเคราะห์ให้ละเอียดในแง่มุมต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ท่าทีของสื่อมวลชนที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ด้านการตลาด การเมือง สภาพสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของปฏิกิริยาตอบโต้ของฝ่ายค้าน มีส่วนสัมพันธ์กับสภาพสังคมในช่วงที่มีการคัดค้าน ควรวิเคราะห์ให้ชัดเจน และครอบคลุมมากที่สุด เพื่อนำมาพิจารณาร่วมกับปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท่าทีของสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอข่าวของสื่อมวลชน เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากสื่อมวลชนมีหน้าที่ในการติดตามกระแสของเหตุการณ์ ที่อยู่ในความสนใจของคนในสังคม มารายงานเป็นข่าว

7. สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการเสนอข่าว โครงการก่อสร้าง เขื่อนพลังน้ำของ กพผ. เนื่องจากเป็นผู้เฝ้าสังเกตการณ์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วนำมาผลิตเนื้อหาในรูปแบบและทิศทางต่าง ๆ ถ่ายทอดไปยังสื่อมวลชน จากการวิจัยพบว่าสื่อมวลชนมิได้เป็นเพียงผู้ถ่ายทอดข่าวสารเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ตีความ กำหนดประเด็นของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาสรุปเรียบเรียง ตามทัศนะของตน แล้วรายงานต่อผู้รับสารซึ่งในขั้นตอน "การนำเสนอข้อมูล" ทั้งรูปแบบ และเนื้อหาสื่อมวลชนจะมีอิทธิพลอย่างเด่นชัดในการเลือกภาพ กำหนดประเด็นข่าวและสำนวนภาษาที่ใช้

ในการศึกษากรณีต่อไป ควรวิเคราะห์ "การนำเสนอข้อมูล" เรื่องโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ. โดยสื่อมวลชนให้ละเอียด โดยเฉพาะในเรื่องสำนวนภาษาที่ใช้ เนื่องจากสื่อมวลชน (หนังสือพิมพ์) ได้ใช้ถ้อยคำรุนแรงที่ใส่อารมณ์ให้ดูเหมือนมีความรุนแรงในการคัดค้านระหว่างคู่กรณีเพิ่มมากขึ้น ในการเสนอข่าว เช่นเดียวกับข่าวเบา ไม่มีการประสานประโยชน์ เพื่อความเข้าใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การเลือกประเด็นข่าว โดยสื่อมวลชนเป็นอีกแง่มุมหนึ่งที่น่าสนใจ เนื่องจากสื่อมวลชนมักเล่นข่าวการก่อสร้างเขื่อนของ กพผ. ในเชิงที่เป็น "การเพิ่มบรรยากาศของการขัดแย้ง" มากกว่าการประสานประโยชน์ ซึ่งไม่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความตกลงร่วมกันที่จะนำไปสู่การยุติปัญหาที่ถูกต้องในสังคม ซึ่งส่วนนี้น่าจะไปวิจัยถึงจิตสำนึกของจรรยาบรรณสื่อมวลชน ในการเสนอข่าวที่จะแก้ไขความขัดแย้งในสังคมได้ ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่าจะเป็นงานวิจัยที่ศึกษาต่อไปได้ในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย